

Hawliau dinasyddion yr UE yng Nghymru

Yr hawl i dai

Mae'r daflen ffeithiau hon yn cynnwys crynodeb byr o hawliau dinasyddion yr UE yng Nghymru mewn perthynas â thai. Yn y daflen ffeithiau hon, mae 'dinasyddion yr UE' yn cynnwys dinasyddion aelod-wladwriaethau'r UE, yn ogystal â dinasyddion gwladwriaethau'r Ardal Economaidd Ewropeaidd (Norwy, Gwlad yr Iâ a Liechtenstein), a dinasyddion y Swistir.

Ymhellach, mae'r daflen ffeithiau hon yn ymdrin â hawliau aelodau teuluol nad ydynt yn ddinasyddion yr UE eu hunain, lle mae eu hawl i fyw yn y DU yn deillio o'u perthynas â dinesydd yr UE neu ddinesydd Prydeinig sydd wedi arfer hawliau rhyddid i symud fel gweithiwr, person hunangyflogedig, person hunangynhaliol neu fyfyrwr mewn gwlad letyol yn yr AEE yn union cyn dychwelyd i'r DU.¹

Yn dilyn ymadawriad y DU o'r Undeb Ewropeaidd (**Brexit**), mae hawliau dinasyddion yr UE yng Nghymru wedi newid mewn rhai ffyrdd pwysig.

Rhaid oedd i ddinasyddion yr UE ac aelodau o'u teulu a oedd yn byw yn y DU ar 31 Rhagfyr 2020, ac a oedd yn dymuno aros yng Nghymru, gyflwyno cais i'r Cynllun Preswyllo'n Sefydlog i Ddinasyddion yr UE (EUSS), naill ai am Statws Preswyllydd Sefydlog (caniatâd amhenodol i aros) neu Statws Preswyllydd Cyn-sefydlog (caniatâd i aros am bum mlynedd).

A oes gan ddinasyddion yr UE hawl i brynu eiddo a bod yn berchen ar eiddo yng Nghymru?

Holl Ddinasyddion yr UE

Mae hawliau dinasyddion yr UE i brynu eiddo a bod yn berchen ar eiddo yr un fath â hawliau dinasyddion y DU, ac ni ddylai perchnogion eiddo, banciau na benthydwyr morgeisi wahaniaethu yn erbyn dinasyddion yr UE ar sail eu dinasyddiaeth.

Nid oedd yn rhaid i ddinasyddion Iwerddon a chanddynt ganiatâd amhenodol i aros gyflwyno cais o'r fath. Yn achos dinasyddion yr UE ac aelodau o'u teulu na chyflwynasant gais, neu sydd â statws preswyllydd cyn-sefydlog sydd wedi dod i ben, nid oes ganddynt hawl mwyach i aros yn y DU a dylent geisio cyngor cyfreithiol ar frys os ydynt bellach yn dymuno aros yng Nghymru.

Ni all dinasyddion yr UE a gyrhaeddodd y DU am y tro cyntaf ar, neu ar ôl, 1 Ionawr 2021 gyflwyno cais am **Statws Preswyllydd Sefydlog** na **Statws Preswyllydd Cyn-sefydlog**. Maent yn cyrraedd fel Ymwelwyr Tymor Byr. Os dymunant aros yn hwy nag ymweliad byr o hyd at chwe mis, rhaid iddynt gyflwyno cais am **Fisa Tymor Hir** (er enghraifft, i astudio, neu i weithio, neu i ymuno ag aelod o'u teulu). Gellir dod o hyd i ragor o wybodaeth am Fisâu Tymor Hir yn: Gweithio yn y DU – GOV.UK (www.gov.uk)

Yn achos aelodau o deulu dinasyddion yr UE nad ydynt yn dod o'r UE, dim ond os ydynt yn meddu eisoes ar drwydded deulu'r EUSS, y gallant bellach ddod i'r DU ar ôl 1 Ionawr 2021. Nid yw trwyddedau teulu'r AEE na cherdyn preswyllo biometrig y DU, yn ddilys bellach yn y DU.

Fodd bynnag, os nad oes ganddynt ganiatâd i aros (fel Statws Preswyllydd Sefydlog neu Statws Preswyllydd Cyn-sefydlog, neu Fisa Tymor Hir), efallai y bydd dinasyddion yr UE yn wynebu rhai rhwystrau o ran trefnu i brynu eiddo a bod yn berchen ar eiddo. Er enghraifft, mae gan ddinasyddion yr UE hawl i agor cyfrif banc yn y DU, ond efallai y gofynnir iddynt gyflwyno mwy o wybodaeth i ategu eu cais na dinesydd y DU.

¹ Gall 'aelodau teuluol' gynnwys: eich priod neu eich partner sifil, eich plant, eich wyrion/wyresau a'ch gorwyrion/gorwyresau dan 21 oed, eich plant dibynnol dros 21 oed, eich rhieni dibynnol, eich teidiau a'ch neiniau dibynnol, eich hen deidiau a'ch hen neiniau dibynnol, a rhai partneriaid dibriod a pherthnasau dibynnol eraill (pan fo'r Swyddfa Gartref wedi rhoi tystysgrif cofrestru 'aelod estynedig o'r teulu').

Os bydd dinesydd yr UE angen cael morgais i brynu eiddo, ac os nad oes ganddo ganiatâd i aros neu os mai caniatâd cyfyngedig i aros sydd ganddo (fel Statws Preswlydd Cyn-sefydlog neu Fisa Tymor Hir), efallai na fydd yn gymwys i gael rhai morgeisi, neu efallai y bydd benthycwyr morgeisi'n codi cyfradd uwch arno nag a godir ar ddinasyddion y DU.

A oes gan ddinasyddion yr UE hawl i rentu eiddo yng Nghymru?

Mae hawliau dinasyddion yr UE i rentu eiddo gan landlord preifat yr un fath â hawliau dinasyddion y DU. Ni ddylai landlordiaid wahaniaethu yn erbyn dinasyddion yr UE ar sail eu dinasyddiaeth, ac nid oes ganddynt hawl i wrthod gosod eiddo i ddinasyddion yr UE ar sail eu statws mewnfudo.

Os yw dinesydd yr UE yn destun rheolaeth fewnfudo, ni chaiff rentu tai cymdeithasol gan landlord awdurdod lleol na landlord cymdeithasol dai.

Bydd angen i ddinasyddion yr UE sy'n dymuno gwneud cais am dai cymdeithasol wneud hynny drwy'r broses ymgeisio ar gyfer eu hardal awdurdod lleol (a ddisgrifir yn aml fel cofrestr tai cyffredin). Bydd gofyn i ymgeiswyr ddangos eu bod yn gymwys i wneud cais drwy ddarparu prawf o'u statws neu brawf o'u hawl i breswyllo sy'n golygu bod dinesydd yr UE yn gymwys am dai.

Nid yw 'Cynllun Hawl i Rentu' Llywodraeth y DU yn berthnasol yng Nghymru. Yn ôl y Cynllun hwn, mae'n ofynnol i landlordiaid llety preifat yn Lloegr wirio statws mewnfudo pob tenant newydd.

A oes gan ddinasyddion yr UE hawl i gael mynediad at gymorth digartrefedd gan awdurdodau lleol yng Nghymru?

Mae rhai o ddinasyddion yr UE ac aelodau o'u teulu yng Nghymru yn gymwys i gyflwyno cais i'w hawdurdod lleol am gymorth digartrefedd. Os yw dinesydd yr EU yn gymwys, mae gan yr awdurdod lleol ddyletswydd i atal y person hwnnw rhag dod yn ddiartref, ac os yw'n briodol, i sicrhau llety os yw'n dod yn ddiartref. Mae'n ofynnol hefyd i awdurdod lleol asesu risg ymgeisydd o fod yn ddiartref ac mae ganddo ddyletswydd i ddarparu llety dros dro os yw

rhywun yn ddiartref neu'n cael fygwth â digartrefedd o fewn 56 diwrnod.

Pe bai awdurdod lleol yn gwrthod rhoi cymorth digartrefedd i ddinesydd yr UE, dylai'r dinesydd dan sylw ofyn i'r awdurdod gyflwyno rheswm ysgrifenedig dros ei benderfyniad. Mae gan y dinesydd hawl i adolygu'r penderfyniad hwnnw, a dylai wneud hynny o fewn 21 diwrnod. Gallwch gael cyngor annibynnol i'ch helpu i wneud cais am adolygiad (gweler y ffynonellau isod). Efallai y bydd yr awdurdod lleol yn gofyn ichi dalu rhywfaint o gostau eich llety digartrefedd dros dro. Os na allwch fforddio'r costau hyn, dylech geisio cyngor ynglŷn â herio'r awdurdod lleol. Nid yw'n ofynnol ichi fod ar fudd-daliadau er mwyn cael llety digartrefedd dros dro.

Mae dinasyddion canlynol yr UE yn gymwys ar gyferi tai cymdeithasol a chymorth digartrefedd:

Dinasyddion yr UE sydd â Statws Preswlydd Sefydlog

Os oes gan ddinesydd yr UE Statws Preswlydd Sefydlog, bydd yn bodloni'r prawf 'hawl i breswyllo' yn awtomatig². Bydd yn gymwys ar gyfer tai cymdeithasol neu gymorth digartrefedd yng Nghymru, cyn belled â'i fod yn preswyllo fel arfer yng Nghymru³.

Dinasyddion yr UE sydd â Statws Preswlydd Cyn-sefydlog

Os oes gan ddinesydd yr UE Statws Preswlydd Cyn-sefydlog, rhaid iddo fodloni'r prawf 'hawl i breswyllo' er mwyn gweld a yw'n gymwys ar gyfer tai cymdeithasol neu gymorth digartrefedd. Yng Nghymru, efallai y bydd dinesydd yr UE yn gymwys os yw'n ceisio gwaith.

Bydd deiliaid statws preswlydd cyn-sefydlog nad ydynt yn gwneud cais am statws preswlydd sefydlog cyn dyddiad dod i ben eu statws preswlydd cyn-sefydlog yn colli eu hawl i gael mynediad at fudd-daliadau a hawliau, gan gynnwys mynediad at dai.

Dinasyddion yr UE a oedd yn preswyllo'n gyfreithlon yn y DU ar 31 Rhagfyr 2020 ac a gyflwynodd gais i'r EUSS

Yn achos dinasyddion yr UE a gyflwynodd gais i'r EUSS (hyd yn oed ar ôl y dyddiad cau) ac sy'n disgwyl clywed y penderfyniad, byddant yn gymwys o hyd ar gyfer tai

² Hawl i breswyllo – GOV.UK (www.gov.uk) www.gov.uk/right-to-reside

³ Golyga hyn cael bwriadfod gan yr unigolyn fwriad sefydlog i aros yn y DU – www.llyw.cymru/sites/default/files/publications/2019-03/allocation-of-accommodation-and-homelessness-guidance-for-local-authorities_1.pdf (paragraffau 2.18-2.24)

cymdeithasol neu gymorth digartrefedd hyd nes y cânt Statws Preswlydd Sefydlog neu Statws Preswlydd Cyn-sefydlog (neu tan na allant mwyach apelio yn erbyn penderfyniad i wrthod eu cais), cyn belled â'u bod yn dal i arfer hawliau'r cytuniad.

Yn dilyn gwneud cais i'r EUSS, rhoddir Tystysgrif Ymgeisio i unigolion i brofi eu statws gwarchoddedig wrth iddynt aros am ganlyniad eu cais.

Nid yw dinasyddion canlynol yr UE yn gymwys ar gyfer tai cymdeithasol na chymorth digartrefedd:

Dinasyddion yr UE a oedd yn preswlyo'n gyfreithlon yn y DU ar 31 Rhagfyr 2020 ac nad ydynt wedi cyflwyno cais i'r EUSS.

Dinasyddion yr UE a gyrhaeddodd am y tro cyntaf ar, neu ar ôl, 1 Ionawr 2021.

Dinasyddion yr UE y mae eu statws preswlydd cyn-sefydlog wedi dod i ben ac nad ydynt wedi gwneud cais am statws preswlydd sefydlog.

Pe bai dinasyddion yr UE yn cael anhawster i gael gafael ar lety, dylent geisio cyngor arbenigol (gweler y fflonellau gwybodaeth isod). Os nad ydynt yn siŵr beth yw eu hawliau o ran bod yn berchen ar eiddo neu rentu eiddo, neu o ran cael gafael ar gymorth digartrefedd, dylent geisio cyngor a chymorth.

Newidiadau i'r EUSS

Ar 17 Gorffennaf 2023 cyhoeddodd y Swyddfa Gartref newidiadau i Gynllun Preswlyo'n Sefydlog yr UE. Bydd statws dinasyddion sydd â statws cyn-sefydlog bellach yn cael ei ymestyn yn awtomatig am ddwy flynedd. Bydd y Swyddfa Gartref yn hysbysu dinasyddion pan fydd eu statws wedi'i ymestyn a chaiff eu statws digidol ar y system Gweld a Phrofi ei ddiweddarau'n awtomatig.

Bydd y Swyddfa Gartref hefyd yn uwchraddio'n awtomatig deiliaid statws cyn-sefydlog i statws sefydlog os ydynt yn gymwys. Bydd dinasyddion ond yn gymwys am yr uwchraddio awtomatig yma os oes gan y Swyddfa Gartref dystiolaeth eu bod wedi byw yn y DU dros y pum mlynedd diwethaf. Bydd y Swyddfa Gartref yn cysylltu â'r rheini y mae eu statws yn cael ei uwchraddio'n awtomatig i statws sefydlog.

Nid oes yn rhaid ddinasyddion yr UE aros i'w statws gael ei uwchraddio'n awtomatig i statws sefydlog yn dilyn diwedd yr estyniad o ddwy flynedd. Gallant gyflwyno cais i uwchraddio cyn gynted ag y byddant yn gymwys.

Ni fydd y rheini nad ydynt wedi preswlyo yn y DU yn ddi-dor ers pum mlynedd yn gymwys i gael eu huwchraddio'n awtomatig. Ond gallant gyflwyno cais cyn gynted ag y byddant yn gymwys am statws sefydlog.

Rhagor o gyngor a chymorth

Hawliau a chyfrifoldebau tenantiaid a sut i gyflwyno cais am dŷ:

www.llyw.cymru/tai

Shelter Cymru

08000 495 495 (mae'r llinellau ffôn ar gael rhwng 9.30am – 4.00pm, dydd Llun i ddydd Gwener)

www.sheltercymru.org.uk/cy/ Gwladolion yr UE a'r AEE – Shelter Cymru

Gwasanaeth Hawliau Dinasyddion yr UE, Cyngor ar Bopeth Cymru

0300 3309 059 rhwng 9am a 5pm, dydd Llun i ddydd Gwener

www.citizensadvice.org.uk/cymraeg/

Byw Heb Ofn – llinell gymorth Cymru ar gyfer cam-drin domestig

0808 80 10 800 ar gael 24 awr y dydd 7 diwrnod yr wythnos.

www.llyw.cymru/byw-heb-ofn/cysylltwch-byw-heb-ofn

Cwestiynau Cyffredin am Dinasyddion yr UE a Yr Hawl i Dai

Pwy sy'n gymwys i wneud cais am dŷ cyngor neu dŷ cymdeithas dai?

Mae cymhwysedd ar gyfer tŷ cyngor neu dŷ cymdeithas dai yn dibynnu ar eich cenedligrwydd, eich statws mewn fudo ac a ydych wedi bod yn byw dramor yn ddiweddar. Yng Nghymru, gall hefyd ddibynnu ar eich ymddygiad blaenorol.

Beth mae 'bod yn gymwys' yn ei olygu?

Ni all y cyngor neu'r gymdeithas dai eich rhoi ar y rhestr aros:

- os nad ydych yn gymwys, neu
- os ydych yn cael eich trin fel rhywun anghymwys oherwydd ymddygiad annerbyniol difrifol.

Mae'r rhan fwyaf o bobl sy'n byw yn y DU yn barhaol yn gymwys, ond mae rhai eithriadau.

Nid yw bod yn gymwys yn golygu eich bod yn sicr o gael cynnig lle. Mae'n golygu bod gennych hawl i gael eich ystyried ar gyfer cartref ac y byddwch yn mynd ar y rhestr aros. Mewn llawer o ardaloedd, does dim llawer o dai ar gael, felly yn aml rhaid aros yn hir iawn am gynnig, ac mae'n bosib' na fydd rhai pobl byth yn cael cynnig.

A fydd gofyn imi ddarparu tystiolaeth o'm Statws Preswlydd Sefydlog?

Os ydych wedi cael statws preswlydd sefydlog neu breswlydd cyn-sefydlog o dan y Cynllun Preswlyo'n Sefydlog i Ddinasyddion yr UE (EUSS) yna byddwch yn gymwys i wneud cais am dai cymdeithasol neu gymorth digartrefedd. Bydd angen ichi ddangos eich statws digidol pan fyddwch yn gwneud cais.

Rwyf wedi gwneud cais i'r Cynllun Preswlyo'n Sefydlog i Ddinasyddion yr UE cyn y dyddiad cau, 30 Mehefin 2021, ond heb gael penderfyniad eto

Dylech fod wedi cael tystysgrif ymgeisio sy'n profi'ch bod wedi gwneud cais dilys. Mae'n bosib' defnyddio'r dystiolaeth hon hyd nes y daw penderfyniad. (Llythyr sydd â rhif cyfeirnod arno yw'r dystysgrif ymgeisio – mae'n cael ei anfon fel arfer i'r cyfeiriad e-bost y gwnaethoch ei ddefnyddio ar gyfer eich cais.)